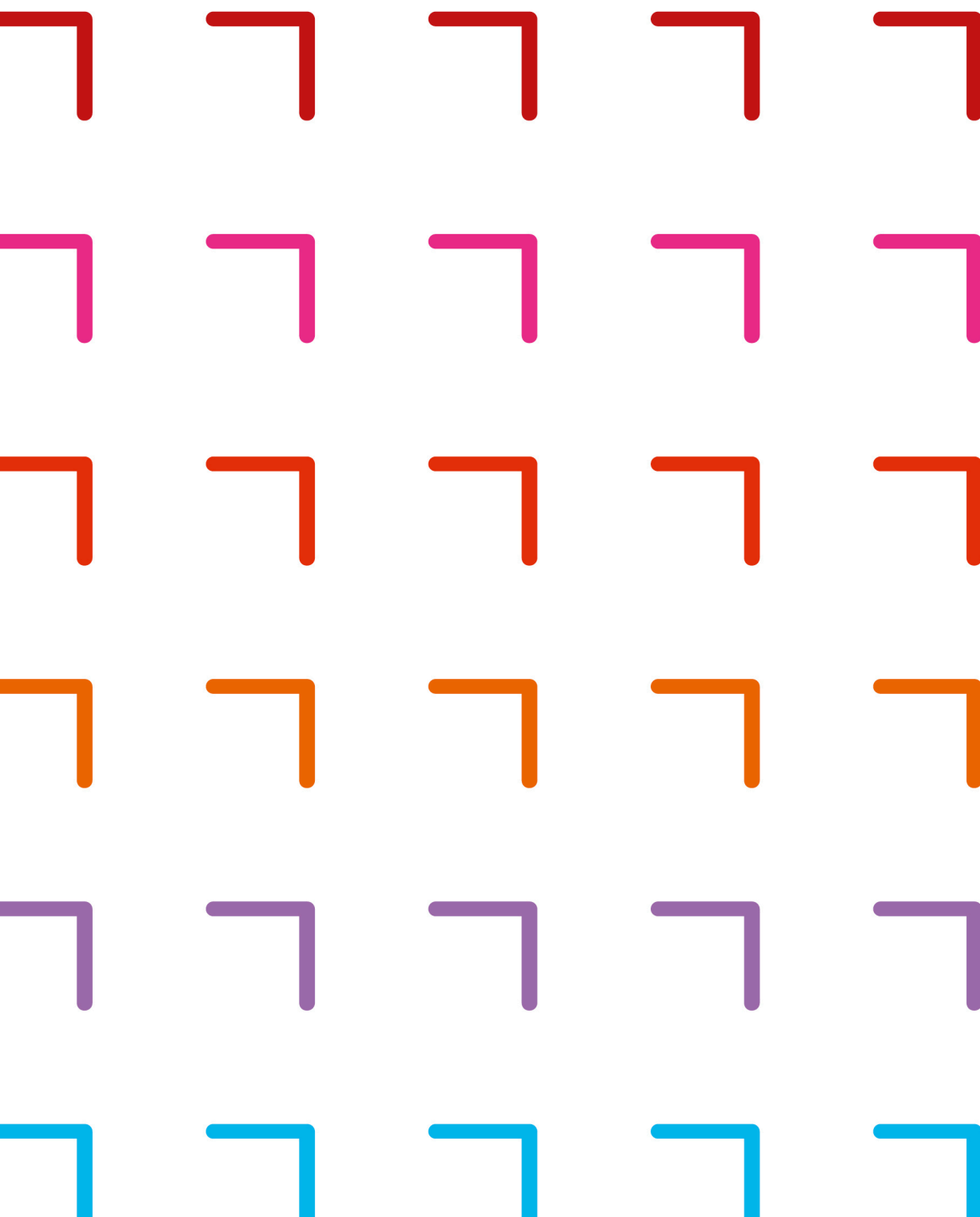


ADVIES 146
MEER AANDACHT VOOR
WETENSCHAP EN
INNOVATIE BIJ DE
PUBLIEKE OMROEP
16 DECEMBER 2010



ADVIES 146
MEER AANDACHT VOOR
WETENSCHAP EN
INNOVATIE BIJ DE
PUBLIEKE OMROEP
16 DECEMBER 2010

INHOUD

SITUERING	3
ADVIES	5
1. De budgetten voor wetenschapscommunicatie vrijwaren	5
2. Samenwerking met relevante actoren bevorderen	5
3. Performantiemaatstaven voor wetenschapscommunicatie aanpassen	6
4. Meer en nieuwe televisieprogramma's en meer zendtijd	7
5. Wetenschapscommunicatie op alle netten en radio's realiseren	7
6. Wetenschapscommunicatie in het VRT-journaal	8
7. Wetenschap in entertainmentprogramma's	8

SITUERING

De beheersovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de VRT wordt iedere vijf jaar hernieuwd. De huidige beheersovereenkomst loopt af eind 2011. Voor 2012 dient er dus een nieuwe beheersovereenkomst (2012-2016) onderhandeld te worden. Aangezien viceminister-president Ingrid Lieten tegelijk minister van Media en minister van Innovatie is, en de Vlaamse regering van innovatie een prioriteit heeft gemaakt, is dit een unieke gelegenheid voor de VRWI om de belangrijke rol van de openbare omroep te benadrukken inzake communicatie rond Wetenschap, Technologie en Innovatie (WTI). Aangezien het merendeel van de financiering van de VRT publieke middelen betreft, kan de overheid hier immers verplichtingen opleggen in de beheersovereenkomst, die ze van commerciële omroepen inzake wetenschapscommunicatie niet kan eisen.

In mei 2007 publiceerde de toenmalige VRWB een advies over Media en Wetenschap op basis van dialoog en overleg in de werkgroep 'Media en Wetenschap' onder leiding van prof. em. Els De Bens (Universiteit Gent). Aangezien de openbare omroep – omwille van de hoofdzakelijk publieke financiering - een aparte plaats bekleedt in het Vlaamse medialandschap, werd een apart hoofdstuk gewijd aan de rol van de VRT in het kader van wetenschapscommunicatie. Mede op basis van dit VRWB-advies is sinds 2007 de doorstroming van wetenschappelijke informatie naar de redacties van de verschillende netten en programma's verbeterd. Daardoor kwamen vaker onderwerpen met betrekking tot kennis en wetenschap aan bod in nieuws- en duidingsprogramma's en in andere programma's op de generalistische zenders. Het VRT-Laboratorium 'Kennis en Wetenschap', waar de VRWI in vertegenwoordigd is, onderzoekt sinds 2008 hoe de VRT en de wetenschappelijke wereld elkaar konden steunen (VRT-jaarverslag 2008).

De ondertekening van de nieuwe beheersovereenkomst wordt medio 2011 verwacht. De onderhandelingen zullen doorgaan in het voorjaar van 2011. De Administratie Cultuur, Jeugd, Sport en Media van de Vlaamse overheid en de Sectorraad van de SARC (Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media) hebben met het oog op de onderhandelingen, in het voorjaar van 2010 twee onderzoeken besteld. Het eerste onderzoek betrof een brede publieksbevraging uitgevoerd door de UA, het tweede onderzoek bevroeg de visie van de stakeholders omtrent de toekomstige plaats en rol van de openbare omroep in de samenleving op basis van rondetafelgesprekken. In deze laatste studie waarin ook de VRWI werd betrokken als stakeholder, kwamen o.a. de volgende onderwerpen aan bod: de noodzaak van de publieke omroep, de balans van de verschillende genres (educatieve programma's, cultuur, entertainment en infotainment,

sport ...), doelgroepenbeleid, het multimediale karakter van de VRT, controlemechanismen (e.g. is er nood aan sancties indien bepaalde afspraken niet nageleefd zouden worden?) ... Zowel de publieks- als de stakeholdersbevraging werden afgerond in juni 2010, de publicatie van de resultaten wordt verwacht tegen eind 2010, nadat de SARC hierover advies heeft geformuleerd.

Het advies over de nieuwe beheersovereenkomst van de VRT werd voorbereid in de Commissie Wetenschapsbeleid in zijn vergaderingen van 14 oktober en 9 november 2010. De CWB heeft zich gebogen over de specifieke rol van de VRT in het kader van communicatie over WTI en herhaalt ook een aantal elementen uit VRWB-aanbeveling 31 die relevant zijn voor de onderhandelingen rond de nieuwe beheersovereenkomst van de VRT (cf. VRWB-aanbeveling 31 'Communicatie over Wetenschap, Technologie en Innovatie via de Media').

ADVIES

1. DE BUDGETTEN VOOR WETENSCHAPSCOMMUNICATIE VRIJWAREN

- Ondanks de saneringsoperatie van de Vlaamse overheid en het besparingsplan bij de VRT in het bijzonder, pleit de VRWI ervoor om in de nieuwe beheersovereenkomst zo weinig mogelijk te raken aan de budgetten voor kennis en wetenschap en meer specifiek voor het programmeren van kwalitatieve programma's rond WTI. Als Vlaanderen wil (blijven) behoren tot de meest welvarende regio's in de wereld, met een hoge levenskwaliteit, dan zijn WTI immers van cruciaal belang en daarvoor is er nood aan een breed maatschappelijk draagvlak, ook wanneer de middelen schaars zijn. Van essentieel belang is dat er relevante informatie over WTI verspreid wordt naar een ruim publiek. De VRT moet hierbij een belangrijke rol vervullen: zij kunnen mee de publieke opinie sensibiliseren en overtuigen van het belang van WTI.
- Om zelf goede tv/radioprogramma's voor wetenschapscommunicatie te blijven maken zijn er voldoende middelen en personeel nodig. Interne budgetten moeten hiervoor worden herschikt.
- Buitenlandse zenders zoals de BBC en Arte ... bieden kwalitatief hoogstaande programma's over specifieke wetenschappelijke thema's. Een goed en gericht aankoopbeleid van kwalitatief hoogstaande wetenschappelijke programma's is dan ook ten zeerste aanbevolen.

2. SAMENWERKING MET RELEVANTE ACTOREN BEVORDEREN

- Het stimuleren van jongeren voor wetenschappelijke en technologische studierichtingen of –carrières is cruciaal om een kentering te brengen in de verminderde inschrijvingen. Dit is in de eerste plaats de taak van het onderwijs (zie o.a. VRWB-advies 134 bij de beleidsnota Wetenschappelijk onderzoek en Innovatie 2009-2014). Maar een doorgedreven samenwerking tussen de openbare omroep en het onderwijs, evenals met de relevante actoren (wetenschapscommunicatie) binnen het domein wetenschap en innovatie (Departement EWI, FWO, IWT, KVAB, Kennisinstellingen, RVO-Society, Technopolis, Expertiscellen Wetenschapscommunicatie, Kennisintensieve bedrijven, Wetenschapsjournalisten ...) is evenzeer van belang. De VRWI beveelt aan om bovenstaande actoren optimaal en waar mogelijk te betrekken in de programmering en het

maken van programma's om op die manier kennis en kunde uit te wisselen en de betrokkenheid van de verschillende partners te verhogen.

Het VRT-Laboratorium 'Kennis en Wetenschap', dat de wetenschappelijke actoren en programmamakers van de VRT met elkaar in contact brengt, laat in haar huidige vorm ruimte voor verbetering en is te vrijblijvend. Deze coördinatieceel komt maximaal twee keer per jaar samen en levert weinig concrete resultaten op. De coördinatieceel moet sterk worden geactiveerd en dit dient expliciet vermeld te worden in de beheersovereenkomst, met resultaatsverbintenissen. De coördinatieceel met de culturele stakeholders werkt wel naar behoren, wat het aanbod van cultuur op de openbare omroep sterk ten goede is gekomen. Met communicatie over wetenschap, technologie en innovatie dient op de VRT dezelfde dynamiek te worden gecreëerd.

- Een rechtstreekse, goede en nauwe relatie tussen de journalisten en programmamakers enerzijds en de wetenschappelijke actoren als aanspreekpunten (kennisinstellingen, KVAB, IWT, FWO ...) anderzijds is aangewezen. Bij de wetenschappelijke actoren kan de VRT enerzijds te rade gaan om een kritische stem te horen over de wetenschappelijke correctheid en waarde van wetenschappelijke programma's en anderzijds een onafhankelijke wetenschappelijke validatie van maatschappelijk relevante nieuwsgegevens. Belangrijk is daarbij dat er een voldoende diversiteit in aanspreekpunten is (blijft) en de raadpleging van wetenschappelijke experts – indien nodig – in zeer korte tijd kan gebeuren. De VRT-journaals verschijnen immers meermaals per dag, het radionieuws elk uur. Dergelijke aanspreekpunten kunnen tevens een open communicatie tussen de media en wetenschappers bevorderen.

3. PERFORMANTIEMAATSTAVEN VOOR WETENSCHAPSCOMMUNICATIE AANPASSEN

- In principe zou commerciële druk geen vat mogen hebben op de openbare omroep. De VRT opereert echter in een competitief mediaklimaat. Kijkcijfers zijn een performantiecriterium geworden. De opdracht luidt dat een zo breed mogelijk publiek moet bereikt worden en dit werd geïnterpreteerd als 'zoveel mogelijk', niet als 'zo gediversifieerd mogelijk'. De meerderheid van de mediaconsumenten houdt nu eenmaal meer van populaire programma's. Meerdere, longitudinale studies tonen ook bij de VRT de wellicht onvermijdbare tabloidiseringstrend aan. De VRWI wijst er op dat - gezien het merendeel van de financiering van de VRT publieke middelen betreft - de overheid hier wel verplichtingen moet kunnen opleggen in de nieuwe beheersovereenkomst. Deze verplichtingen kunnen immers niet van commerciële omroepen geëist worden.

- De te behalen maatstaven inzake programmagenres zoals educatie zijn relatief laag en worden gemakkelijk bereikt. Het probleem is dat de VRT deze oefening via zelfevaluatie maakt en er gebrek is aan relevantie bij sommige performantiemaatstaven. De vrijheid waarmee de VRT begrippen zoals educatie invult, namelijk welke programma's meegeteld worden als educatie, is zeer groot. Precies in deze opdrachten onderscheidt de openbare omroep zich nochtans van de private omroepen. Het is aangewezen dat de aandacht voor wetenschapscommunicatie meer expliciet beklemtoond en duidelijker omschreven wordt voor de openbare omroep.

Er moet meer duidelijkheid komen over wat verstaan wordt onder wetenschappelijke programma's en communicatie over WTI en hoe deze gemeten worden. Zo zou het jaarlijkse evaluatierapport expliciet kunnen vermelden wat als communicatie over WTI werd aangerekend.

- De VRT-studiedienst heeft recent een waarderingsmonitor ontwikkeld om kwaliteit te meten. Naast de kwantitatieve performantiemaatstaven dient in de beheersovereenkomst expliciet aandacht geschonken te worden aan de kwaliteit van wetenschappelijke programma's op basis van kwalitatieve, inhoudelijke maatstaven zoals waardering, relevantie, informatiegehalte, efficiëntie van de informatieoverdracht ...

4. MEER EN NIEUWE TELEVISIEPROGRAMMA'S EN MEER ZENDTIJD

- Er moeten meer en nieuwe televisieprogramma's over WTI komen. Meer zendtijd moet gereserveerd worden voor programma's over WTI. Dit nieuwe aanbod moet worden gespreid over alle zenders van de openbare omroep om een zo groot mogelijk doelpubliek te bereiken (cf. infra) en dit ook tijdens prime time, de drukste kijkuren van de dag.

5. WETENSCHAPSCOMMUNICATIE OP ALLE NETTEN EN RADIO'S REALISEREN

- De profilering en complementariteit van de netten en radio's zijn op zich een goede zaak. Via de decretale opdrachten inzake educatie (dus ook wetenschapscommunicatie) moet echter op *alle* VRT-netten en -radio's een concreet aanbod gerealiseerd worden mits een eigen inhoudelijke en vormelijke invulling, zowel wat betreft entertainmentprogramma's (zie punt 7) als informatieve wetenschappelijke programma's. Bovendien dient er net zoals voor sport (Sporza) en cultuur (Cobra) ook voor WTI een onlinekanaal worden uitgewerkt. De beheersovereenkomst dient al deze netten en kanalen expliciet te vermelden, dus ook één en Radio 2, respectievelijk de grootste tv- en radiozender in Vlaanderen en niet enkel CANVAS en Radio 1, de voorkeurszenders van de

meeste hooggeschoolden en wetenschappers. Ook Ketnet en Studio Brussel moeten expliciet vermeld worden om respectievelijk kinderen onder de twaalf jaar en jongeren in contact te brengen met wetenschap, technologie en innovatie.

6. WETENSCHAPSCOMMUNICATIE IN HET VRT-JOURNAAL

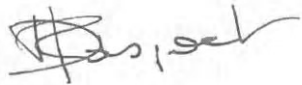
- De VRWI breekt een lans om systematisch meer aandacht te besteden in het tv-journaal aan interessant wetenschappelijk, actueel nieuws. Kijkers worden uitvoerig geïnformeerd over moordzaken, verkeersongelukken, geweld, rampen ... maar er is te weinig aandacht voor wetenschap. Dit is precies één van de items waardoor de openbare omroep zich kan onderscheiden van de commerciële omroepen. Uit de studie 'Hoe anders is de VRT?' (De Bens, E. & Paulussen, S., 2005) blijkt trouwens dat het journaal van Eén en dat van VTM steeds meer dezelfde accenten leggen. Waarom in het Eén-journaal ook niet wat meer aandacht schenken aan belangrijk actueel nieuws uit de wetenschappelijke wereld, weliswaar met respect voor de journalistieke onafhankelijkheid? Ook andere informatieprogramma's zoals Terzake of Koppen lenen zich perfect om regelmatig over wetenschapsvoortgang te berichten.

7. WETENSCHAP IN ENTERTAINMENTPROGRAMMA'S

- In entertainmentprogramma's zoals talkshows, quizzen, spelprogramma's, soaps en docudrama's moet er meer aandacht besteed worden aan wetenschappelijke en technologische onderwerpen, door middel van het zogenaamde Trojaanse paardprincipe. Hierdoor wordt relevante wetenschappelijke informatie vervlochten doorheen het gewone aanbod. In het bijzonder kan wetenschappelijk succes van eigen bodem in de schijnwerper gezet worden, zoals het uitreiken van prijzen, eredoctoraten, het opstarten en afronden van grote onderzoeksprojecten, het in gebruik nemen van nieuwe apparatuur, technologische ontwikkelingen in de industrie ... Een randvoorwaarde is wel dat de nodige aandacht besteed wordt aan de kwaliteit van de wetenschappelijke en technologische onderwerpen die aan bod komen in entertainmentprogramma's (cf. proefjes, wetenschappelijke en methodologische correctheid ...). Daarnaast dienen alle soorten en gradaties van onderzoek, van fundamenteel tot toegepast en van publiek tot privaat, worden getoond.

Door het snelle ritme van quizzen en spelprogramma's en door het hoge entertainmentgehalte van fictie, kan er uiteraard niet ten gronde over WTI gecommuniceerd worden. Dergelijke programma's zijn geschikt voor de opbouw van een positief imago omtrent wetenschapsbeoefening en het boeiende werk van een wetenschapper. Hier gaat het over het vermensenlijken van wetenschap en de wetenschapper en de uiteindelijke identificatie ermee. Een wetenschapper met een positief imago in *Thuis* of in een reality programma zoals "*Het leven zoals het is*" kan hiertoe bijdragen. Bovendien hebben zulke programma's een zeer breed publiek en bereiken ze publiekssegmenten die niet naar zuiver wetenschappelijke programma's kijken.

Voor degelijke wetenschapscommunicatie zijn entertainmentprogramma's ongeschikt. Daarom zijn informatieve programma's rond WTI een absolute noodzaak. Er moet dan ook op toegekeken worden dat entertainmentprogramma's bij de performantiemaatstaven niet als wetenschapscommunicatie geteld worden - tenzij ze expliciet wetenschap als onderwerp hebben - en vooral dat ze niet als 'wetenschappelijke' programma's proberen in aanmerking te komen voor extra subsidiëring door de overheid.



Danielle Raspoet
Secretaris



Dirk Boogmans
Voorzitter

VLAAMSE RAAD
VOOR WETENSCHAP
EN INNOVATIE

FLEMISH COUNCIL
FOR SCIENCE
AND INNOVATION

KOLONIËNSTRAT 56
B-1000 BRUSSEL
WWW.VRWI.BE

T +32 2 212 94 10
F +32 2 212 94 11
INFO@VRWI.BE

D. BOOGMANS | VOORZITTER
D. RASPOET | SECRETARIS

